

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Eva Koudelková

Jiráskova Lucerna

Jirasek's play the Lantern

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím literatury uvedené v seznamu literatury dané práce.

V Olomouci dne

.....

Koudelková Eva

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, poskytnutí rad, ochotu a čas, který mi věnoval. Hlavně bych chtěla poděkovat svému příteli, který mě nejvíce podporoval po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	5
1. <i>Lucerna</i> v kontextu vývoje české literatury na přelomu 19. a 20. století	8
1.1 Literární tvorba na přelomu století	8
1.2 Divadlo a drama na přelomu století.....	9
1.3 Pohádkové drama	11
2. Interpretace divadelní hry <i>Lucerna</i>	13
2.1 Kompozice díla.....	13
2.2 Témata a motivy díla	15
2.3 Název.....	17
2.4 Čas a prostor	17
2.5 Postavy	18
2.6 Jazyk a styl díla.....	19
2.7 Divadelní realizace <i>Lucerny</i>	20
2.7.1 Premiéra <i>Lucerny</i>	20
2.7.2 <i>Lucerna</i> v průběhu let a dnes.....	22
3 Filmové a televizní verze <i>Lucerny</i>	25
3.1 <i>Lucerna</i> z roku 1925	26
3.2 <i>Lucerna</i> z roku 1938	27
3.3 <i>Lucerna</i> z roku 1960	28
3.4 <i>Lucerna</i> z roku 1967	29
Závěr	30
Anotace	31
Seznam použité literatury:.....	32
Seznam příloh	35

Úvod

Během svého studia na vysoké škole jsem se podrobněji seznámila s celou řadou významných českých spisovatelů nejen 19. století. Avšak jeden z nejvýznamnějších spisovatelů české literatury mě oslovil o trochu víc. Z tohoto důvodu jsem si ke zpracování své bakalářské práce vybrala dílo Aloise Jiráska.

Cílem mé práce je analyzovat a interpretovat Jiráskovo neslavnější drama *Lucerna*, kterou Jirásek napsal v roce 1905. V první kapitole této práce klasifikuji obecný vývoj české literatury na přelomu 19. a 20. století.

V druhé kapitole se zaměřuji na interpretaci této divadelní hry, kterou jsem rozčlenila na jednotlivé body, které jsou pro dílo důležité. Zaměřuji se na kompoziční výstavbu díla, zároveň představuji a přibližuji děj dramatu. Věnuji se hlavním tématům a motivům díla, která jsou pro toto drama stěžejní, spolu s názvem díla a jaké problémy samotný název díla doprovázely.

Nadále se zaměřuji také na čas a prostor dramatu *Lucerna*. Jelikož se děj odehrává „Za onoho času“ čas je pro toto dílo tedy neurčitý, ale podle kontextu celého díla lze děj zasadit do 18. století. Ovšem kontrast mezi místy, na kterých se děj odehrává využil Jirásek skvěle. Příznačnost mlýna jakožto prostředí obyčejného lidu v kontrastu se zámeckým prostředím a aristokratickým lidem, navíc prvky mýtického prostředí tajemného lesa s nadpřirozenými postavami k této pohádce opravdu patří.

Dále se věnuji typům postav, se kterými se v díle můžeme setkat. V díle se vyskytuje poměrně mnoho postav z různého prostředí. Aristokratický lid představují lidé ze zámku a kněžna, která dorazí na návštěvu, v kontrastu s vesnickým lidem, který představují postavy Libora, Haničky, Kláskové. Poslední třetí skupina postav, která se v díle vyskytuje jsou nadpřirozené bytosti v podobě vodníků, víl v lese či hejkala.

Zaměřím se také na divadelní adaptace dramatu *Lucerna* a přibližím, jakým způsobem bylo dílo prezentováno v průběhu minulých let. Jakou úlohu ztvárnilo Jiráskovo dílo v období komunistického režimu.

V poslední třetí kapitole se věnuji filmovému a televiznímu zpracování díla *Lucerna*. Srovnávám jeho čtyři filmové verze, které byli k vidění na televizních obrazovkách v průběhu minulého století.

Ve své práci si dovoluji hned na začátku zmínit pár slov k autorovi *Lucerny*. Alois Jirásek se narodil 23. srpna roku 1851 v Hronově u Náchoda, jako čtvrté dítě. Jeho otec byl původem rolník a poté se stal pekařem, takže téma rolnictví nebylo Jiráskovi cizí. Jirásek vystudoval gymnázium v Hradci Králové a poté historii na univerzitě v Praze, zde se seznámil se svým přítelem Mikolášem Alšem. Působil v Litomyšli jako profesor na tamním gymnáziu, v té době píše své první pokusy o historické povídky. Roku 1888 se přestěhoval do Prahy, kde žil až do své smrti roku 1930. Je znám hlavně díky své prozaické tvorbě, řadě historických románů a dramát, navíc je pokládán za tvůrce historického realistického románu. Byl významným představitelem realismu 19. století v Čechách. Alois Jirásek byl jeden z prvních českých umělců, kteří podepsali *Manifest českých spisovatelů* roku 1917, toto významné prohlášení podporovalo politické úsilí o vznik samostatného státu. Sám se také účastnil vyhlášení Československé samostatnosti a byl u projevu Masaryka v prosinci roku 1918 v Praze. Jirásek se poté ještě několikrát s Masarykem setkal. Masaryk v dopise určenému Jiráskovi napsal: „*Mne zvláště těší, že v četných projevech lásky k Vaší osobě zároveň jest vyjádřena láska našeho lidu k dobré české knize. Učil jste lid čísti, přemýšleti a uvažovati, to znamená připravovati cestu k svobodě.*“ (Maňáková 1998, str. 156) Alois Jirásek zemřel 12. března roku 1930 v Praze, ale pohřben byl v Hronově.

Snad každý zná Jirásku z pohledu prozaika, ovšem jeho dramatická tvorba by neměla zůstat opomíjena. Jeho v pořadí již osmé drama *Lucerna* je po právu označovaná za národní skvost, navíc své věrné diváky má i dnes.

Popularita této divadelní hry z mého pohledu tkví hlavně ve své nadčasovosti. Humor a hrdost, která dílo provází a jenž je českému publiku velice blízká, nachází oblibu u širokého publika. „*Jiráskova divadelní hra Lucerna z r 1904 je plná poetických či pohádkových scén, bujného veselí, ale také pevného revolučního odhodlání. Je zřetelně z Českého venkovského prostředí a určena pro nejširší vrstvy.*“ (Ivančický zpravodaj 1990, str. 9) Nutno podotknout, že velký podíl na prvotním představení *Lucerny* měla skvělá spolupráce mezi prvním divadelním režisérem Jaroslavem Kvapilem a Aloisem Jiráskem. V jedné z kapitol mé práce poukážu na obavy, které Jiráska při tvorbě jeho slavného díla provázely.

Od premiéry na divadelních prknech uplynulo více jak 115 let a *Lucerna* se stále v repertoáru mnoha českých divadel, i ochotnický spolků a sdružení. Prošla si sice několika proměnami, na které ve své práci poukazují, svou hlavní myšlenku ale nikdy neztratila. Hra dokázala i v těžkých časech povzbudit své publikum a probudit v něm hrdost z českého národa.

Líbí se mi, že Jirásek v této hře, jako i v ostatních svých dílech, čerpal primárně ze svých vlastních vzpomínek a z reálných historických pramenů. Navíc ve své hře skvěle dokázal spojit tradici kouzelných her (například z Tylových dramatických báchorek) a symbolistní pohádkové drama. Sám ve svých pamětech píše, že myšlenku na dílo *Lucerna* mu přineslo na mysl čtení o poddanství a robotě v Litomyšli v Sedláčkově díle *Hrady a Zámky*. *„A tu si něco připomínám a uvádím, nač by později nebylo vhodného místa. Když vyšel první díl Sedláčkových znamenitých „Hradů a zámků“, byl jsem jistě jedním z jeho nej horlivějších čtenářů. Toho i ostatních. V tom prvním díle, v historii Litomyšlského zámku, dočetl jsem se o různých robotách na panství litomyšlském a také toho, že sousedé předměstí Záhradského „bývali povinni při příjezdu páně ohně a světla v zámku opatrovati“. To uvázlo v paměti. Z této zprávy jako ze zavátého zrna vyklíčila myšlenka o povinnosti poddaného, aby vrchnosti jedoucí na zámek svítil. Tak ta myšlenka dlouho zůstala. Pozapadla, znovu se ozvala, měnila se a jinak vytvářela. Studium lidu, jímž jsem se stále obíral, přidalo nové živly a barvy, až pak si, to již v Praze, žádala vyjádření dramatického. Už byl i plán a rozvrh, ba už jsem napsal i přehru (1893).*) Než plán ten a rozvrh posléze mne neuspokojily. A tím padla také přehra. Přišly jiné práce a léta minula Než myšlenka znovu se roznítla a neodstoupila, až z ní vyrostla „Lucerna““ (Jirásek 1932, str. 96)*

1. Lucerna v kontextu vývoje české literatury na přelomu 19. a 20. století

1.1 Literární tvorba na přelomu století

Tvorba literatury v posledních desetiletích 19. století se nesla v duchu tvorby spisovatelů, kteří se shromažďovali kolem časopisu Lumír a almanachu Ruch. „*Česká literatura druhé poloviny 19. století bývá charakterizována jako období překonávání romantismu a nástupu realismu, komplikované na sklonku století zápasy o moderní umění. Doposud bylo období v české literatuře druhé poloviny sedmdesátých a osmdesátých let vykládáno jako doba sporu dvou básnických skupin, tzv. ruchovců a lumírovců, jejichž názvy pocházejí z titulů almanachu Ruch, respektive časopisu Lumír, vycházejících od konce šedesátých a od začátku sedmdesátých let 19. století.*“ (Haman 2014, str. 215)

Jaroslava Janáčková ve své knize *Česká literatura od počátků k dnešku*, zmiňuje, že autoři tohoto období tvořili od sedmdesátých let 19. století až do období první světové války a spojoval je smysl pro historismus, realismus a pozdější moderní směry. Vymezuje tuto dobu tvorby Ruchovců a Lumírovců na tři vlny.

První vlna, v níž autoři reagovali na politickou situaci doby. Řadí sem hlavně autory: „*Ladislav Quis lyrikou nepronikl (Z ruchu, 1872), kdežto Václav Šolc se Prvosenkami (1868, doplněné vyd. 1872) vepsal do literární paměti jako významný básník mezigenerační, živá spojnice mezi poezií májovskou a ruchovsko-lumírovskou.*“ (Janáčková 1988, str. 298)

Dalšími významnými autory, kteří by k této první vlně měli být přiřazeni, neboť přispívali do almanachu Ruch byli Josef Václav Sládek a Svatopluk Čech z prozaiků poté například Jakub Arbes.

Hlavními zástupci druhé vlny podle Janáčkové jsou tvůrci poezie v čele s Juliem Zeyerem a Jaroslavem Vrchlickým. Z prozaické tvorby jsou to autoři, které si Sládek pro Lumír vybral, kvůli jejich čtenářské oblibě, patřil sem Julius Zeyer, František Herites i Alois Jirásek.

Poslední třetí vlnu Janáčková spojuje se spisovateli, jež tvořili především prózu s námětem národních dějin, ale i životem na venkově. Hlavními představiteli byl Alois Jirásek a Karel Klostermann, Zikmund Winter nebo Teréza Nováková a Antal Stašek. „*Při všem důrazu na konkrétnost prostorů, času, příběhů i postav se vyprávění zhlíží v mýtu. Jmenovaní spisovatelé se snaží vytvářet sociálně závazný výklad světa, navrhnout jisté modely chování a tak v*

atmosféře neklidu na přelomu století zabezpečovat jistou stabilitu kultury.“ (Janáčková 1988, str. 302)

V současnosti se období české literatury od 70. let do konce devatenáctého století rozděluje na pozdní romantismus, novoromantismus a parnasismus. (Haman 2014, str. 215)

V období 90. let na přelomu 19. a 20. století nastupuje nová generace autorů. V celkovém kontextu bývá toto období označováno za fin-de-siècle. Tento pojem charakterizuje tehdejší atmosféru a rozmach nových uměleckých stylů a celkovou proměnu společnosti nejen u nás, ale v i celé Evropě. V kontextu české tvorby můžeme přelom století, hlavně tedy devadesátá léta, označit za počátek moderního umění. Mění se linie tvorby v literatuře a vzniká mnoho nových nejen literárních směrů. Nastupující generace kritizuje tvorbu svých předchůdců jako je Josef Václav Sládek. V této době také začíná tvořit František Xaver Šalda, významný český kritik. Šalda se v jedné ze svých knih také vyjadřuje k Jiráskově tvorbě dramát. *„Z jiné strany směrů i názorů přicházel Alois Jirásek. Ani on nebyl rozený dramatik, i jemu schází vlastní dramatické vidění a řetězení života. Místo dramát podává řadu obrazů, matných a rozkolísaných v dramatech moderních, pevně rozvržených s věcnou znalostí v dramatech historických. Básnický je mu vlastní zvláštní střízlivost zraku, který vidí povrchově a nedovede proniknouti do hlubších spodních vrstev duše. Jakási mírná vlažnost a ustydllost, v nejlepším případě podzimková laskavost, vyznačuje jeho hry, v nichž zaklíněnost, do pevného prostředí společenského jako by zatěžovala figury a tísnila je tolik, až to brání jejich dramatickému rozvinutí a vyžití se. Jediná Vojnarka má místy svěžejší dech a vášnivější tep dramatické krve, kousek přímého pohledu do robustního temperamentu ženského, ovšem naturalisticky zúžený.*“ (Šalda 1961, str. 234)

1.2 Divadlo a drama na přelomu století

V publikaci *Encyklopedie literárních žánrů* je drama charakterizováno jako jeden ze tří základních literárních druhů, který je určený svou existenciální vazbou na divadlo. Drama je tedy samostatné dílo, buď veršované nebo prozaické podoby, u kterého se předpokládá následná divadelní inscenace. (Mocná 2004, str. 123)

České drama se na přelomu devatenáctého století těšilo velkému rozmachu. Důležitým faktem bylo zlepšení divadelních podmínek, ale hlavně výstavba nového velkého divadla. Stavba Národního divadla, byla velkou událostí pro celý národ, hlavně ale pro autory dramát, kteří

chtěli svá dramata realizovat právě zde. „*Vzestup národního hnutí, patrný od počátku 60. let 19. století, spolu s významným rozšířením provozní základny českého divadla (otevření zprvu Prozatímního, později Národního divadla, výstavba divadelních budov v dalších velkých městech) přispěl k neobyčejnému rozmachu českého divadelního života. Divácky vděčný základ repertoáru měšťanských divadel tvořily komedie například historická komedie Jaroslava Vrchlického Noc na Karlštejně, 1884. Pro předměstské scény byla typická fraška, opírající se o herecké výkony s drsným humorem a častými politickými a jinými časovými narážkami.*“ (Mocná 2004, str. 128)

S Národním divadlem byla spojována myšlenka národa. Sama budova měla lákat návštěvníky už svým heslem *Národ sobě*, které bylo nadepsáno nad oponou. To samé se očekávalo od děl, která měli pro Národní divadlo vznikat, měla obsahovat národní poselství. „*V tomto duchu fungovalo ND jako symbolická instituce především národní reprezentace – nikoliv jako divadelní budova. Ale: byla-li existence samotné budovy výrazem národní hrdosti, vůle, cesty i snu, totéž se očekávalo od divadelního umění, jež bude v této budově vznikat.*“ (Císař 2004, str. 32)

Po otevření v roce 1881 se Národní divadlo stalo centrem divadelního života spolu se svým kvalitním činoherním souborem. V divadle byly uváděny jak české inscenace, tak i evropské, navíc byly prezentovány novinky tehdejšího ředitele Františka Adolfa Šuberta. Počáteční dramata v Národním divadle patřila hlavně lyrickým dílům Jaroslava Vrchlického. Ve své tvorbě pro divadlo uplatňoval, důraz na obratné zápletky i široký rozhled, ovšem jeho tvorba byla hlavně v 80. letech velice kritizována: „*Jeho hry mívaly strojenou a sypkou stavbu závisící na nemotivovaných náhodách, dialog byl sice bohatý, ale vyumělkovaný, opakovaly se v nich situace a scény, postavy postrádaly plastičnost. Vrchlický se inspiroval téměř vždy historií. Nechápal však dějinnou epochu v jejím skutečném historickém smyslu, nýbrž byl zaujat spíše jejími vnějšími rysy.*“ (Pohorský 1961, str. 270-271)

V druhé polovině 90. let se uplatňovaly hlavně nové proudy a pod vlivem generace České moderny se objevuje na scéně symbolistní drama. Přirozený vývoj českého divadla vedl od romantismu přes realismus až novému psychologickému vyobrazení postav. Autor kladl důraz na nitro postav a fantazii. V této době na české scéně vzniká i pohádkové drama, které má zastoupení v českých divadlech dodnes.

1.3 Pohádkové drama

Žánr pohádkového dramatu, který u nás vznikl na přelomu 19. a 20. století, nebyl prvotně určený pro dětského diváka, i když je odvozený od folklorního žánru pohádka. Pohádkové drama bylo určeno pro dospělého diváka, který v něm měl být schopen odhalit hlubší symbolický význam, navíc psychologie postav je propracovanější a děj mívá složité zápletky.

Počátky tohoto žánru se objevují již v baroku, kdy vznikaly hry, takzvané *fréerie*¹, s fantaskním dějem a nadpřirozenými prvky. Na základě těchto her se poté vyvíjel žánr kouzelné hry, který můžeme považovat za přímého předchůdce pohádkového dramatu. Látky těchto her bývají čerpány z folklorních pohádek, báchorek nebo pověstí a mýtů. Důležitými znaky pohádkového dramatu jsou například nerespektování přírodních zákonitostí, fantazijní prvky, nebo nadpřirozené bytosti (v díle *Lucerna* je to vodník, nebo víly), které se prolínají s běžným světem lidí. Tyto znaky dokládá i Dalibor Tureček: „*antirealistická, fantazijní stylizace časoprostoru, rezignace na přírodní zákonitosti a na kauzalitu.*“ (Tureček 2004, str. 216)

Rozdílů mezi žánrem pohádkového dramatu a pohádkou můžeme najít několik, například děj pohádek se odehrává většinou ve vymyšleném časoprostoru, kdežto u pohádkového dramatu je děj zasazen do běžného světa lidí. Dalším rozdílem je také zakončení děje. V pohádkách nalezneme šťastný konec s idylickým pojetím budoucího života (*Žili šťastně až do smrti...*), na rozdíl od pohádkového dramatu, kde může hlavní kladná postava na konci zemřít, jak je tomu například v dílech Jaroslava Kvapila. U pohádkového dramatu tedy nalezneme reálné zobrazení životních situací, na rozdíl od žánru pohádka.

Mezi typická česká pohádková dramata patří právě *Lucerna* (1905), *Radúz a Mahulena* (1898), libreto k Dvořákově opeře *Rusalka* (1901), nebo *Princezna Pampeliška* (1897). Ve 20. století tento na tento žánr navázal Jan Drda s díly *Hrátky s čertem* (1945), *Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert* (1960). (Mocná 2004, str. 129)

Jeho prvním dramatickým počinem bylo drama *Vojnarka* (1890), dílo s odkazem na dobovou současnost a český venkov. Následovaly hry *Kolébka* (1891), *Otec* (1894), *Emigrant* (1898), tyto hry měly své uvedení do Národního divadla pod vedením tehdejšího ředitele

¹ Féerie je podle *Slovníku literární teorie* z roku 1977 definována jako žánr výpravné divadelní hry s fantaskním dějem a pohádkovými postavami, bohatě využívá scénických efektů a triků.

F.A.Šuberta a o režii se postaral Josef Šmaha. V novém tisíciletí poté přibýlo dílo *Magdaléna Dobromila Rettigová* (1901), první Jiráskovo dílo, které režíroval Jaroslav Kvapil. Sám Kvapil vzpomíná na svou spolupráci s Jiráskem ve své knize, *O čem vím takto*: „*I Jirásek dramatik je pro moje vzpomínání bohatou kapitolou: byl jsem režisérem všech jeho divadelních her jediného Otce vyjímajíc a většinu jeho her jsem uvedl po prvé na scénu. Jeho M. D. Rettigová byla vůbec první českou hrou, již jsem nesl jako režisér ke křtu a od její premiéry r. 1901 těšil jsem se nezmenšené důvěře mistrově, kdykoli šlo o jeho věci divadelní.*“ (Kvapil 1932, str. 388)

Následovalo drama s historickým odkazem *Jan Žižka* (1903) a poslední drama vytvořené před *Lucernou* hra *Gero* (1904). Jiráskova hra *Lucerna* je jeho neúspěšnějším dramatickým počinem, žádné jiné Jiráskovo drama se dnes již netěší takovému počtu repríz a inscenací. „*„Otec“ (1894), drama selské hrabivosti a pýchy, roztomilá veselostní hříčka „M. D. Rettigová“ (1901), pendant k „Filosofické historii“, dosáhly vzácného úspěchu: ale snad nejhluchěji, nejnaděšeněji přijata byla „Lucerna“ 1905 a „Pan Johanes“ (1910) – právě pro své svérázné, vřelé češství, prozařující kouzelně zladěnými scénami.*“ (Frič 1921, str. 90)

2. Interpretace divadelní hry Lucerna

Divadelní hra *Lucerna* nebyla Jiráskovým prvním dramatem, v pořadí to byla již jeho osmá divadelní hra. V době, kdy své dílo tvořil patřil Jirásek již k oblíbeným českým spisovatelům dané doby. Své postavení získal především díky tvorbě historických próz.

2.1 Kompozice díla

Hra je členěna celkem do čtyř dějství, zároveň se první a třetí dějství rozděleno na další dvě části.

První dějství je do rozsahu nejdelší částí knihy. Obsahuje rozsáhlou expozici a dělí se na dvě části. Jirásek seznamuje čtenáře s prostředím a zobrazuje konflikt mezi mlynářem a vrchním ze zámku. V první části děj začíná v mlýně, kde mlynář Libor sepisuje kroniku a žádá babičku o zopakování proroctví Sibyly. Do mlýna dorazí mušketýr a sdělí mlynáři, že přijede mladá kněžna a mlynář má povinnost ji přijít přivítat, neboť přijíždí zcela poprvé. První část končí výstupem mlynáře, Haničky a vodníka, kdy mlynář najde mateřídoušku v kronice, kam ji pro něho Hanička schovala. Vše pozoruje vodník Michal, kterému se Hanička líbí. Když mlynář s Haničkou uvidí vodníka snaží se ho zahnat.

Druhá část prvního dějství se odehrává na zámku. Pan Franc oznamuje vrchnímu, že zahradník viděl v zahradě dva neznámé lidi, později se dozvídáme, že to byla kněžna se svým dvořanem, kteří přijeli dřív, neboť se kněžna chtěla vyhnout přehnanému slavnostnímu přivítání. Na zámku se objevuje i postava učitelského mládence Zajíčka, který žádá vrchního, aby se zmínil o něm před kněžnou kvůli kantorskému místu v městečku. Po oficiálním příjezdu se kněžna v rozhovoru s vrchním dozví, že jediný, kdo ji na zámek nepřišel přivítat byl mlynář. Kněžna se dozvídá se o mlynářově povinnosti svítit vrchnosti při cestě na zámček.

Druhé dějství nabývá poněkud dramatický spád. Začíná výstupem vodníků Michala a Ivana, z rozhovoru je patrné, jaké city chová Michal k Haničce.

„Michal: (vynoří se z houštiny u lávky, vyhlíží k mlýnu, pak věší po křoví různobarevné pentličky, jež mu volně splývají kolem krku přes prsa. Nepozoruje, že z pozadí za lávkou vystoupil Ivan).

Ivan (stane na lávce, pozoruje Michala, pak s úsměškem): Jak jsi starý, lak jsi hloupý. Či myslíš, že na tu strakatínu ještě někoho uvábíš a nějakou panenku chytíš? Či snad jen sobě

pro radost —

Michal: Ne, jí (vzdychne), jen pro ni. Tady na mlynářčinu schovanku to líčím.

Ivan: Haha, Mikli! Ty pentličky a oni na tebe provaz z lýčí. Že ho mlynář na tebe má.

Michal :(zlostně). To má a také lejstra.

Ivan: Aha, potvornými slovy na tě volá. A ty místo abys ho zlobil, věšíš pentličky a vzdycháš, škemráš a — fňtíš se. Hm, jak jsi učesaný, ulízaný (prohlíží si jej) a boty — ukaž — červené 50 botičky. Na těch jsis dal záležet.“ (Jirásek 1905, str. 45-46)

Následuje příchod muzikantů do mlýna, kde si postěžují Haničce, že je na zámku vyhodili, ale oni se rozhodli jít zahrát kněžně na lesní zámček. Kněžna mezitím dorazí k mlýnu, kde se seznamuje s mlynářem a Haničkou. Nachází sympatie v mlynáři, který je hrdý na svou svobodu a bojuje proti pokácení staré lípy, kterou chce panstvo nechat pokácet kvůli vzdoru, který v poddaných symbolizuje. Kněžna ovšem donutí mlynáře, aby využil lucernu a splnil svou povinnost. Děj vrcholí svým napětím právě na konci druhého dějství, kdy mlynář odchází s kněžnou k zámčku a vodník Michal se těší, že bude Hanička sama bez mlynáře, jenže Hanička se vydává sama přes les za mlynářem.

Třetí dějství se dělí také na dvě části. První část začíná v lese na lesním palouku v noci, kdy na palouk svítí měsíc. Muzikanti cestou na zámček, kde chtějí zahrát kněžně potkají v lese hejkala polekají se a utíkají každý jiným směrem. Poté mlynář s kněžnou přijdou k lípě a mlynář sděluje kněžně, že lid je nespokojen, neboť musí neustále prosit o to co mu patří. U lípy najdou Zajíčkovu žádost o kantorský post, kterou v lese Zajíček vytratil. Po chvíli pokračují v cestě na zámček. První část končí výstupem vodníka Michala, který číhá v lese na Haničku a Kláskové, která spěchá na zámčkem za Kláskem. Michal sdělí Kláskové, že do mlýna jde vrchní odvést Haničku, která tam ovšem není, protože utekla do lesa. Klásková přikáže vodníkovi, aby ji ukázal cestu a šel s ní na zámček.

Druhá část třetího dějství se odehrává u zámčku. Začíná vyobrazením druhého vodníka Ivana. Pokračuje výstupem, kdy mlynář dovedl kněžnu na místo. K zámčku také dorazí Klásková, která mlynáři sdělí, že pro Haničku si jde vrchnost a chce ji odvést z mlýna. Mlynář obviní kněžnu, že o tom všem věděla a schválně ho zdržovala, aby mezitím mohli odvést Haničku. Celé třetí dějství končí výstupem vodníka Ivana a vodníka Michala, kdy Michal žádá Ivana o nocleh a sděluje, že se zítra vydá do světa hledat jinou vodu. Napětí stále graduje.

Poslední čtvrté dějství je nejkratší částí celého díla a dochází k rozuzlení zápletky děje. Scéna se odehrává opět u staré lípy, kde Hanička potkává učitelského mládence Zajíčka. Vrchnost si jed ovšem pro Haničku. Na scéně se objevují lesní panny a stará lípa se otevírá, aby se do ní Hanička mohla ukrýt. Lesní panny poté opět mizí. K lípě dorazí vrchní s pacholky, kvůli pokácení stromu. K lípě dorazí i mlynář a začne bránit lípu. Nakonec se lípa otevírá a z ní vychází Hanička šťastná, že ji mlynář našel. Nakonec k lípě dorazí i kněžna a symbolicky rozbije lucernu, čímž zruší mlynářovu poslední povinnost vůči vrchnosti a mlynář se stává zcela svobodným. Do toho vstoupí Zajíček a kněžna mu přidělí místo kantora v městečku, které si tolik přál.

„Zajíček (radostně vybuchne): Nebesa! Dorničko, svatby! Svatby! A jsem regenschori!

Braha: Však jste byl hrdina.

Hanička: (ukazujíc na lucernu). Skleněný zámek rozbitý, konec pohádky. (K mlynáři.) Ale už nebudeš sloužit a lípa zůstane.

Mlynář: A ty se mnou. (K lípě.) Bud' požehnána! Dosud mně zní a pořád bude znít, co zpívala.

Hanička (šetrně): Babička čeká ve straších.

Mlynář: Pojd'me! (Odchází vzav Haničku kolem pasu a obrací se po lípě.) Bud' požehnána a stůj na věky!“ (Jirásek 1905, str. 107-108)

2.2 Témata a motivy díla

Ústředním tématem díla je život mezi poddanými a vrchností, z toho plynoucí spor o práva a povinnosti obyčejného lidu tedy poddaných vůči své vrchnosti. Ve hře tento střet zobrazují dvě symbolické rekvizity. První rekvizitou je lucerna. O jejím dvojím významu se dozvídáme hned v prvním dějství ve mlýně, kdy Hanička donese lucernu z pudy a povídá si s babičkou jak kouzelná a krásná lucerna vlastně je. Babička ovšem ihned Haničku seznámí s údělem oné lucerny, kterou Hanička snesla z pudy. Jinak svobodnému mlynáři zůstala stále povinnost sloužit svým pánům tak, že jim bude lucernou svítit na cestu pokaždé, když budou chtít jít na zámek. Lucerna tedy představuje symbol poddanství a útlak obyčejného lidu. Nejde sice o náročnou činnost pro mlynáře, ovšem nemožnost volby a povinnost splnit úkon připomíná bezpráví, kterým lid trpěl.

„Hanička: Proč? Co by ta lucerna —

Babička: Jen trochu skla a dříví a přece je těžkým břemenem na našem starém mlýnu. Ve vsi a všude a po panství vzdychají v poddanství a všechny tlačí hrozná můra, robota. Jen náš mlýn byl a je od nepaměti svobodný. Ale za Liborova děda, kdož ví jak, ale jistě neprávem, mu té svobody vrchnost přece uštípla. Děd i nebožtík můj muž nadarmo se bránili, aby se sprostili toho břemena.

Hanička: Jakého břemena?

Babička: Takovouhle povinnost nám ukovali: Když vrchnosti tohoto panství se zalíbí, když si usmyslí, že půjde tady od mlýna do starého lesa za vodou na zámeček u jezírka, ať o honu, neb v kterýkoliv čas, ba v pravé poledne, ať o samé půlnoci, pokaždé jí musí odtud ze mlýna posvítit.

Hanička: Kdo — A touhle lucernou?

Babička: Touhle lucernou a sám hospodář. Tu musí nést před pány, ač je na svém lánu jako zeman, a musí jít třeba s robotníky ze vsi. Svítit musí pánům až za živý mezník, za starou lípu, v palouku u lesa, tam, co někdy za dávných časů kostel stával.

Hanička: (zahledí se na lucernu). Ah, ta lucerna ošklivá — (pojednou). A babičko, pod tou starou lipou je prý poklad.

Babička: Vzácný poklad, drahá koruna. (Zasmuší se.) Pro ni snad se pánům teď i staré lípy zachtělo. Dědovi brali svobodu, vnukovi chtějí vzít majetek i právo“ — (Jirásek 1905, str. 20-21)

Na straně druhé je symbolická rekvizita lípy, která ztvárňuje přesný opak lucerny. Lípa představuje místo paměti lidu, vzbuzuje v lidech pocit naděje na lepší časy. Zároveň lípa jakožto národní strom představuje symbol češství a hrdosti českého národa, také proto chce vrchnost nechat strom pokácet, aby přestala lidu připomínat jejich práva a možnosti.

Dále také koruna stromu nese v díle symbolický význam. Jirásek využil polysémie tohoto slova a koruna stromu měla tedy představovat korunu jakožto symbol panovníka a jeho moci. Odkazuje na ni postava babičky hned v prvním dějství, („*Babička: Vzácný poklad, drahá koruna. (Zasmuší se.) Pro ni snad se pánům teď i staré lípy zachtělo. Dědovi brali svobodu, vnukovi chtějí vzít majetek i právo*“) (Jirásek 1905, str. 21), a poté rozhovor mezi kněžnou a mlynářem v dějství třetím.

Magická moc a symbol jenž lípa představuje vygraduje ve čtvrtém dějství, kdy se v lese zjeví lesní panny a kouzelná lípa otvírá své nitro, aby pomohla Haničce se ukrýt před vrchností, která ji chce odvést.

2.3 Název

Název hry Lucerna zohledňuje ústřední motiv díla. Lucerna a její úděl, který představuje pro mlynáře a jeho rodinu. Po dokončení dramatu Jirásek neměl pro svou hru název, což bylo pro jeho tvorbu velice nezvyklé. Jirásek měl z premiéry své hry velké obavy, bál se, že jí lidé nebudou rozumět, že v ní nenaleznou hlubší smysl. Zprvu se o díle i názvu radil s tehdejšími řediteli Národního divadla Gustavem Schmoranzem, kterému se hra velmi líbila a navrhoval pro ni název „*Naše lípa*“, kde již z názvu by bylo patrné, že se jedná o vlastenecké dílo. Později ale po konzultaci s Jaroslavem Kvapilem přišel návrh na název Lucerna. „*Největším divadelním úspěchem Jiráskovým byla zato pohádková Lucerna z roku 1905. Autor ji přinesl do divadla bez titulu a dlouho se s námi radil, jak hru nazvati: konečně přijal můj návrh – Schmoranz navrhoval název „Naše lípa“ – a tak jsem už od sama titulu byl toho díla účasten. Rozpaky, jak hru pojmenovati nebyly jediné: Jirásek měl tentokrát až do premiéry jakousi pochybnost, zda se jeho zpola realisticky vlastenecké a zpola pohádkové hře porozumí, a ještě za generální zkoušky přišel ke mně do hlediště a pošeptal mi: „Poslechněte, já se toho zítřka bojím!““ (Kvapil 1932, str. 390)*

2.4 Čas a prostor

Děj hry není zasazen do žádné určité doby. Odehrává se „za onoho času“ což je typické pro pohádková dramata a jejich neurčitost. Ovšem podle aristokratických postav a zmíněné roboty, by se děj dal řadit do doby osmnáctého století, období roboty a pozdějšího zrušení nevolnictví v českých zemích Josefem II roku 1781.

Dějová linka se odehrává v průběhu dvou dnů. První den je vyobrazen v prvním dějství v jeho první části. Zbytek děje, druhá část prvního dějství a následující tři dějství, se odehrává následující den a noc.

Prostorové umístění se v díle pravidelně střídá. Jirásek využil také kontrastního protikladu míst, lidový mlýn v protikladu zámku, který patří vrchnosti. Poté protiklad přírody a zámku. V prvním dějství se střídá prostor mlýna a zámku. V druhém dějství se autor vrací zpět do mlýna. U třetího dějství děj začíná v lese na palouku a poté se přemístí do zámku. Prostředí lesa dodává dramatu na pohádkovosti. Temný les v noci při svitu měsíce, v něm lesní panny a hejkal. Děj končí ve čtvrtém dějství opět zpátky v lese na palouku.

2.5 Postavy

V celém díle se nachází včetně hlavních postav mlynáře, kněžny a Haničky celkem dvacet postav, jenž žádná z nich není bezvýznamná. Z primárního hlediska by se všechny postavy daly rozčlenit do tří skupin.

První skupinou by byl venkovský lid, kam zcela jistě patří postava mlynáře, který je hrdý, zdatný a nebojácný a zároveň uvědomělý a věrný ve svých citech k Haničce. Postavy mlynáře Libor a schovanky Haničky jsou si svým osudem předurčeni, proto snaha o narušení jejich lásky nenachází v ději úspěch. Dalšími postavami, které lze zařadit do této skupiny jsou babička a sekerník Braha z mlýna. Babička představuje uvědomělou a moudrou osobu, která vždy poradí Haničce, naopak Braha představuje statného muže, kterého je ve mlýně potřeba aby zastal práci, která je potřeba vykonat. Dalšími postavami jsou muzikanti Sejtka, Zima a Klásek rozvíjí v ději myšlenku Čechů jakožto šikovných muzikantů. Klásková představuje se svým mužem klasickou manželskou dvojici, kdy žárlivá manželka nevěří svému muži, že hraje s kamarády muziku a vydává se ho hledat. Tato dvojice dodává ději komické prvky. Postava učitelského mládence Zajíčka, který kvůli potřebě získat místo kantora v městečku podlézá vrchnosti, na konci nepodlehne a ukáže svou hrdost a vzepře se vrchnímu, aby neprozradil místo úkrytu Haničky.

Druhou skupinu představují aristokratické postavy. Obyvatelé zámku, kněžna a její dvořan. Kněžna jakožto postava znuděná vlastním životem chce zažít něco zajímavého, najde zalíbení v mlynáři, který se vzepřel vůči vrchnosti. Po nezdařeném pokusu svést mlynáře nakonec zbaví mlynáře jeho poslední povinnosti svítit lucernou a učitelskému mláďenci udělí místo kantora. Jako jediná ze zámeckých postav je nakonec vyobrazena v dobrém světle. Postava vrchního je připomíná nadřazenost vrchnosti nad obyčejným lidem avšak jeho podřízenost a strach z příjezdu kněžny značí, že i on se bojí vrchnosti a moci, kterou představuje.

Třetí skupinu tvoří postavy nadpřirozené a mýtické. Jirásek se držel lidových tradic při vyobrazení těchto postav. Jde především o postavy vodníků. Mladší Michal beznadějně zamilovaný do Haničky, působí svou zamilovaností až směšným dojmem. Protikladem je mu starší vodník Ivan, který touží naopak po samotě a klidu. Postava starého vodníka představuje psychologické vyobrazení člověka unaveného z civilizace. Postavu obtěžuje hluk okolí, povrchnost lidí a společnost celkově. V souvislosti na gradaci děje se mění i kouzlo postav, které vyvrcholí tancem lesních víl u otevření lípy.

2.6 Jazyk a styl díla

Celé dílo Lucerna je psáno prózou, má chronologický děj a dělí se do tří významotvorných vrstev. První vrstvu tvoří rovina realistického příběhu. V této rovině se odráží dobový realismus nadvlády panovníka vůči obyčejnému lidu. Další vrstvu představuje promyšlená psychologie postav. Poslední vrstvou je rovina symbolická. V prozaickém textu se objevují i veršované pasáže, například ve čtvrtém dějství, kdy se na scéně nachází zpívající víly.

*„Zajíček: (nechav hledání, naslouchá kleče). Bože, Haničko, slyšíš?
Hanička. Slyším.*

(Z lesa se ozve tlumený zpěv lesních panen.)

*Po mezi, po stráni,
u ohně pastevců,
na sadu, u krbu,
po hradu ssutinách,
po hrobech plemene,
po šíru, daleku
zavívá sladký dech mateří doušky. —
Hanička (tiše): Rozumíš?
Zajíček (vzrušen, tlumeně): Ó, rozumím.“ (Jirásek 1905, str. 94)*

V textu se dá také pozorovat jazyková rozdílnost mezi jazykem vrchnosti a jazykem lidí z vesnice. Například nářečí nebo citové zabarvení ve slově „*churota*“, které často používá

postava Brahy ve spojení: „*vodní churota*“ „*churota zelená*“ – vodník, „*zámecká churota*“ – vrchnost, nespisovné výrazy: „*večír*“, „*věd'al*“ aj.

Oproti tomu postava kněžny využívá francouzských výrazů nebo metafor:

„*Kněžna: Kdyby tu alespoň změna byla! Ale nuda za nudu. Nežli tu ujde den! Moře, moře. Co jsem čekala a co shledala! Místo jarosti a síly, místo naivní upřímnosti jen pochýlené šíje a hřbety ohnuté.*“ (Jirásek 1905, str. 36)

„*Kněžna (škádlivě): Také nějakého Dafnisa.*

Dvořan: Jasnosti!

Kněžna: A vy Chloě nějakou.

Dvořan: Jasnosti, vím co můj úřad žádá, a co důstojnost a snad i — věk. Nejsem z těch, kdož dychtí v Cytherin háj věnčit oltář Amorův a snít — ,

Kněžna: Ó sladké heure du berger. Ach, mně se tu ještě žádný Dafnis nezjevil.“ (Jirásek 1905, str. 37)

Kvůli zvýraznění sociálního postavení najdeme v textu i onikání při rozhovoru vrchního a France ze zámku: „*Franc: Prosím, už jsem za nimi poslal starého Žana.*

Vrchní: Tak co mne zdržují? Tak tedy všechno v stran uvítání?“ (Jirásek 1905, str. 29) oproti tomu při rozhovoru vrchního a učitelského mládence Zajíčka už onikání není: „*Vrchní: Už jsem řek'; ted' nic, nic. A nezdržoval mne.*

Zajíček: A tuhle suppliku — (vytáhne ji z kapsy).

Vrchní: Ještě suppliku! Člověče!“ (Jirásek 1905, str. 33)

V textu také nalezneme scénické poznámky, které jsou důležité pro představu dané dějové situace, či místa.

2.7 Divadelní realizace Lucerny

2.7.1 Premiéra Lucerny

Drama *Lucerna* bylo uvedeno v Národním divadle 17. listopadu 1905 v režii Jaroslava Kvapila. Do hlavní role mlynáře byl obsazen Eduard Vojan, role Haničky patřila Anně Červené, kněžnu hrála Isa Grégrová a do role vodníka Michala byl obsazen Jindřich Mošna. (Kvapil 1972, str. 36). Jirásek si dal na premiéře hry opravdu záležet. Kvůli přesvědčivému zobrazení hastrmanů navštívil autor dokonce svého přítele Mikoláše Alše, aby mu pomohl navrhnout, jak by měli tito vodníci vypadat. Mikoláš Aleš poté při Jiráskově vyprávění děje

dramatu, načrtnul výjev obou vodníků před mlýnem. Tento náčrt poté Jirásek předal režiséru Kvapilovi.

Kritici tehdejší doby psali, že drama *Lucerna* ovlivnilo dílo německého dramatika Gerharda Hauptmanna *Potopený zvon* (1897), toto tvrzení vyvrací sám autor ve svých pamětech s odkazem na to, že jeho dílo bylo sepsáno dříve, než bylo uvedeno dílo Hauptmannovo. „*Přišly jiné práce a léta minula. Než myšlenka znovu se roznítla a neodstoupila, až z ní vyrostla „Lucerna“ jež po prvé hrána na Národním divadle r. 1905. Tenkrát napsali jeden nebo dva kritikové, že v „Lucerně“ jsou vlivy Hauptmannova „Potopeného zvonu“. Ale prve nežli tato dramatická báseň vyšla (1896), má hra v podstatě už byla. Vyrostla z mého nitra, z českého citění a podle nižádných vzorů.*“ (Jirásek 1913, str. 88)

Hra navzdory všem obavám sklidila velký úspěch a stala se jednou z nejoblíbenějších českých divadelních her. Po úspěšné premiéře dokonce Jirásek jako výraz díky poslal režisérovi Jaroslavu Kvapilovi. Důkazem, že měla hra úspěch dokládá nejedna dobová recenze. Například recenze z prosincového vydání periodika *Pražská lidová revue* z roku 1905. „*Jiráskova „Lucerna“ měla rozhodný úspěch, a nálada, kterou vybavila v obecenstvu, byla tak živá, s jakou se málokdy setkáme na našem jevišti. Myslím, že se nemýlím, přičtu-li to především zvláštní, specificky české notě hry Jiráskovy. Bylo kdesi psáno o tom, že duch vanoucí z „Lucerny“ je týž, kterým jsou oživena Smetanova díla. Opravdu je v tom něco podobného. Tak v druhé polovici čtvrtého obrazu, kteréžto místo považuji za vrcholný bod Jiráskovy hry – kdy Klásková utká se nad potokem s vodníkem, a, nelekajíc se ho. Přinutí ho, aby ji vedl do záměčku, toto místo je něčím tak podivuhodně naším, probouzí v českých prsou celou řadu vzpomínek na naše zkazky, a je nesené tak ryze českým humorem, že není divu, když po celý tento výjev není v hledišti vidět jediné roztržené tváře. „Lucerna“ zůstane bez pochyby stálým kusem našeho repertoaru. Bude jednou z jeho ozdob.*“ (O. Theer – *Pražská lidová revue* 1905, str. 298)

„*Myslím, že všechny ty pohádky na jevišti, od Versunkene Glocke a Drei Reihenfedern počínaje, nevyrovnej se Lucerně pojetím a sladěností, pojetím živlu pohádkového, humoristickým překlenutím přechodů z pohádky do skutečnosti a sladěností snu pohádky s realismem života. A myslím, že pro svoji a také leckde přes svoji českost Lucerna mohla by směle nastoupiti vítěznou pouť světem.*“ (Rozhledy 1905, str. 127)

Po své premiéře se *Lucerna* hrála v Národním divadle velmi často, po prvním půl roce od jejího uvedení na scénu bylo odehráno celkem pětadvacet repríz. Samozřejmě během svého

dlouholetého působení v Národním divadle prošla hra několika změnami v hereckém obsazení, například roli kněžny se roku 1906 zhostila herečka Hana Kvapilová, manželka režiséra Jaroslava Kvapila. Bohužel svou roli nezastupovala dlouho, neboť následující rok náhle zemřela a do role byla dosazena znovu Isa Grégrová.

Derniéry se toto nastudování Jiráskovi hry v Národním divadle dočkalo 23. října 1914.

2.7.2 *Lucerna* v průběhu let a dnes

Lucerna se rychle rozšířila i mezi ostatní divadla po celé zemi, navíc zaujala i kočovné a ochotnické divadelní spolky, takže byla velmi brzy hrána širokému veřejnému publiku. Například ještě téhož roku, kdy měla hra premiéru v Národním divadle v Praze, se drama hrálo v divadle v Plzni nebo jako vánoční představení roku 1905 v Jaroměři. Spolek divadelníků v Hronově dokonce do začátku první světové války odehrál *Lucernu* v devíti představeních. V Národním divadle se od roku 1916 hrálo nové nastudování *Lucerny* pod vedením nového režiséra Gustava Schromoranze. Toto nastudování vydrželo v Národním divadle až do roku 1923 a hrálo se celkem v pětáctyřiceti představeních². Své sté reprízy se hra dočkala v polovině roku 1921 k výročí sedmdesátých narozenin Aloise Jiráska. Jaroslav Kvapil, který se přemístil do Vinohradského divadla, žádal roku 1920, aby se *Lucerna* mohla hrát i zde. To bylo ovšem ze strany Národního divadla zamítnuto. Premiéra *Lucerny* ve Vinohradském divadle se uskutečnila až v roce 1922 zde vydržela v několika desítkách repríz až do roku 1933.

Po druhé světové válce a ukončení okupace Československa se *Lucerna* stala v českých divadlech symbolem národního bohatství. Spolu s dílem *Libuše* od Bedřicha Smetany byla prvním dílem, které se hrálo v budově Národního divadla v Praze. Hned 28. května 1945 se odehrála v Národním divadle inscenace pod vedením režiséra Vojty Nováka a do podzimu téhož roku se reprízovala sedmnáctkrát.³ Právě pro svoje češství a zobrazení síly našeho národa byla *Lucerna* vybrána jako jedna z prvních her, která byla po druhé světové válce odehrána.

² *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-1-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1830>

³ *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-2-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1858>

V roce 1948, se *Lucerna* na základě nástupu nového komunistického myšlení zcela přepracovala a 18. března 1948 byla uvedena v Národním divadle s podtitulem *Pro dělníky* v rámci Jiráskovi akce v režii Josefa Pehra. Drama bylo během jednoho roku odehráno celkem dvaapadesátkrát.⁴

Jiráskova akce představovala ve své době jeden z největších komunistických programů na rozšíření komunistického smýšlení a kulturní politiky. Sám Klement Gottwald ji tehdy schválil. Hlavním cílem této akce bylo masivní rozšíření Jiráskových děl. Jirásek se měl stát národním symbolem a nejuznávanějším spisovatelem pro širokou veřejnost. Dokonce roku 1951 měl vyjít sborník k uctění 100. výročí Jiráskova narození. Na sborníku pracoval i tehdejší ministr Nejedlý. „*V dopisu, který doprovázel rukopis sborníku, předkládaný V Pekárkovi, tehdy ústřednímu tajemníkovi Svazu československých spisovatelů, informoval a prosil jménem nakladatelství Československý spisovatel František Kautmann: „Dále ti posíláme i korespondenci a příspěvky nedoporučené a žádáme Tě, abys i těmto věnoval pozornosti; pokud bys o některém zastával názor, že by měl býti zařazen, oznam nám to.*

Rukopis Sborníku laskavě předlož soudruhu ministru Nejedlému a požádej ho o připomínky, náměty, schválení, případně o námitky proti zařazení některých příspěvků. Zde v nakladatelství se domníváme, že by ministr měl býti hlavním redaktorem sborníku. Požádej ho tedy laskavě o to“ (dopis s hlavičkou ČS datován 27.2.1952).“ (Janáčková 1992, str. 92)

Postupně tak *Lucerna* byla do konce 20. století v Národním divadle uvedena v třech nastudováních z let 1964, 1976 a 1983. Poslední nastudování této hry se hrálo až do května 1989 v celkem 210 reprízách. Jedním z uznávaných nastudování *Lucerny* patří jistě verze pod režii Zdeňka Štěpánka, který v roce 1964 režíroval svou verzi. Tato verze patřila k těm tradičním. Sám Zdeněk Štěpánek měl možnost hrát roli mlynáře v díle *Lucerna* v předešlé verzi.

Poslední nastudování *Lucerny* v repertoáru Národního divadla nalezneme z roku 2008. Pod režii Vladimíra Morávky se toto nastudování dramatu hrálo dva roky.

V současnosti nalezneme *Lucernu* v repertoáru snad každého divadla v republice. Například v Národním divadle v Brně se *Lucerna* hraje inscenace režiséra Štěpána Pácla od

⁴ *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-2-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1860>

konce roku 2019, v hlavních rolích s herečkou Petrou Lorencovou nebo hercem Jiří Suchým.⁵ Tato inscenace je řazena mezi velmi kvalitní zpracování Jiráskova díla, důkazem jsou i velmi kladné recenze. „Z Jiráskovy patetické báčorky musí ale živou a divácky aktuální záležitost udělat herci. A to se tady vesměs daří. Protagonisté rozžili Jiráskův archaický a někdy až květnatě patetický jazyk. Mladá kněžna nové posily souboru Petry Lorencové je místy možná až zbytečně vznešeně prkenná, mohla by do figury vpustit více ženského erótu. Dvořan Tomáše Davida i vrchní Martina Siničáka jsou naopak přesně groteskní figurky nóblpánů, z posedlé šplhavosti vrchního jde místy i strach. Jiří Suchý z Tábora jako mlynář nedělá ze svého hrdiny jen jednostrunného klad'ase, sází na mužný výzor i přesnou artikulaci. Hanička Zuzany Černé je líbezným dívčím starosvětským obrázkem a možná by mohla být i více rebelka. Z dalších postav vyniká utápnutý učitelský mládenec Zajíček Ivana Dejmal, komediantsky rýsovaný šumař Klásek Romana Blumaiera. V roli jeho ženy Kláskové si zdravé furiantství ozkoušela a zvládla Tereza Groszmannová, její výstup s krocením vodníka je komediálním vrcholem večera.“ (Mareček, 2020)

⁵ Národní divadlo v Brně: Lucerna [online]. [cit. 2021-2-28]. Dostupné z: <http://www.ndbrno.cz/cinohra/lucerna>

3 Filmové a televizní verze *Lucerny*

Hlavní tématem všech filmových verzí *Lucerna* je spor mezi vrchností a poddanými, dalšími rozebíranými tématy jsou láska, boj za svobodu, odvaha, čest a statečnost. Důležitým tématem v *Lucerně* je lidská spolupráce a umění držet při sobě.

Každá verze Jiráskova má ovšem svůj osobitý styl a na diváka pak působí příběh jiným dojmem, stejně jako různé divadelní nastudování tohoto Jiráskova dramatu. Ve filmovém a televizním zpracování vyšla *Lucerna* celkem čtyřikrát. Poprvé tomu tak bylo v roce 1925 pod režii Karla Lamače. Tehdy *Lucerna* vyšla jako němý film, také to bylo jediné filmové zpracování, na jehož premiéře byl sám autor.

Druhého filmování se *Lucerně* dostalo o třináct let později opět pod režijní taktovkou Karla Lamače. Jednalo se novou adaptaci jeho původní němé verze, nyní ovšem už se zvukovým doprovodem. V obsazení hlavních rolí také nastaly změny, roli kněžny se zhostila Jarmila Kšírová, mlynáře hrál Otomar Korbelář. Tato verze *Lucerna* byla věnována dvacetiletému výročí vzniku Československé republiky.

Třetí zpracování *Lucerny* byla televizní inscenace od režiséra Jiřího Bělky v šedesátých letech 20. století pro Českou televizi. Bylo to první televizní zpracování této slavné hry. Premiéru hry odvysílala Česká televize o Vánocích roku 1960. Vysílalo se tehdy živě přímo z televizního studia v Měšťanské besedě. Do dnešní doby se zachoval i záznam zachycený snímáním inscenace.⁶ (Česká televize)

Čtvrté a dosud poslední televizní zpracování *Lucerny* je z roku 1967. Režíroval ji František Filip a herecké obsazení nabízí ty nejlepší herce české kinematografie své doby. Role kněžny tentokrát připadla Vlastě Fialové a po jejím boku v roli mlynáře vidíme Radoslava Brzobohatého. Česká televize odvysílala premiéru filmu na Štědrý večer roku 1967.

⁶ Česká televize: *Lucerna* [online]. [cit. 2021-3-2]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1063978343-lucerna/>

3.1 Lucerna z roku 1925

Od své divadelní premiéry z roku 1905, vyšla po dvaceti letech první zfilmovaná verze *Lucerny*, zároveň je to jediná filmová verze *Lucerny*, kterou viděl sám autor hry. Na prvním uvedení filmu 25. listopadu 1925, tedy dva dny před jeho oficiální premiérou. Podle *Českého filmového zpravodaje* se *Lucerna* promítala od 27. listopadu až do 3. prosince roku 1925 v pražských kinech *Lucerna*, *Světobzor*, *Passage* a *Louvre*. (Kulaj 1925, str. 3) Jedná se o jedinou němou adaptaci z dramatického díla Aloise Jiráska. Režie se ujal Karel Lamač. Herec, scénárista a režisér Karel Lamač debutoval s komedií *Vzteklý ženich* v roce 1919. (Panorama českého filmu 2000, str. 27) První verzi *Lucerny* režíroval pro společnost Poja film.

Dílo bylo vřele přijato kritiky i veřejností. Důkazem je dobová kritika z *Českého filmového zpravodaje*: „Zfilmování *Lucerny* se skutečně zdařilo a film může směle zaujmouti rovnocenné místo vedle nejdokonalejších provedení na prknech jevištních.“ (Kulaj 1925, str. 3)

Důležitou součástí této němé verze filmu jsou prostřihy s titulky vysvětlující děj, nebo úvodní představení herců. Titulky promluv jednotlivých herců tvoří většinou téměř přesný přepis Jiráskova textu k divadelní verzi *Lucerny*.

Celková atmosféra němé verze filmu se nese v romantickém duchu, za tento pohled vděčí film také práci kameramanů Otty Hellera a Svatopluka Innemanna. Jejich skvělá práce s kamerou povznáší film na světovou úroveň své doby. Dobové kostýmy a kroje, které měl na starost Josef Wenig přidávají filmu na atraktivitě.

Hlavní roli kněžny ztvárnila Anna Sedláčková, která za roli sklídila velmi kladné kritiky. Mlynáře hrál Theodor Pištěk postavy vodníků sehráli Eman Fiala a Ferenc Futurista. Ve filmu si dokonce zahrál i sám Karel Lamač, který ztvárnil postavu učitelského mládence Josefa Zajíčka.⁷

Takto byla *Lucerna* představena v časopisu *Světobzor* pod titulkem Jiráskova *Lucerna* ve filmu: „V řadě původních filmů, jež si za libreto obraly českou literární tvorbu, významné místo zaujme „*Lucerna*“, kterou American Film Company točila podle stejnojmenné hry Al. Jiráska. Režii filmu vedl Karel Lamač, kostýmy navrhl akad. Malíř Jos. Wenig, výpravu dekorační arch. J. Rittersheim. V hlavních úlohách vystupují dámy Annie Sedláčková a Anny

⁷ *Filmový přehled: Lucerna* [online]. 2018 [cit. 2021-2-16]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395347/lucerna>

Ondráková a pp. Pištěk, Lamač, Vojta-Jurný, bratři Fialové, Jos. Wenig aj. Z celého pásu pozoruhodných snímků přináší dnes Světozor kromě portrétu sl. Ondrákové na obálce podařenou dvojici vodníků, jež vytvořili známí komikové Ferenc a jeho bratr Eman Fiala, dále krásný výjev kněžnina příjezdu na zámek i scénu s kněžnou a šlechticem.“ (Světozor 1925, str. 106)

Rozdíl mezi Jiráskovou knižní verzí a touto filmovou verzí z roku 1925 můžeme pozorovat například v množství prostoru, které dostali vedlejší postavy ve filmu. Lamač nechal více prostoru postavám manželům Kláskovým, zřejmě kvůli jejich komickým výstupům, typické pro němé filmy tehdejší doby byla právě velká míra komiky. Další rozdíl mezi předlohou a filmem vidíme v momentě kdy se na filmovém plátně zjeví postava Dorničky, jakožto milá učitelského mládence Zajíčka. V knižní předloze se o postavě pouze mluví v rozhovoru mezi Haničkou a učitelem Zajíčkem. „*Ó rozmilá Haničko, kdybys věděla! Počítej! Už na osmý rok jsem školním mládencem, už na osmý rok, a rád bych už byl za kantora obrácen, aby má ze všech nejmilejší Dornička už nemusila čekat, abychom se mohli už vzít.*“ (Jirásek 1905, str. 12)

Ve filmu také chybí fantazično, a magické prvky které jsou patrné v předloze. Moment, kdy se lípa magicky otevírá, aby do ní mohla Hanička vstoupit je vypuštěn, zřejmě kvůli nedostatečně rozvinutým filmovým trikům své doby. Přitom je to jeden z hlavních momentů díla, který dokazuje úděl a poslání staré lípy. V neposlední řadě ve filmu také zcela chybí nadpřirozené bytosti v podobě víl a hejkala, což ubírá filmu na pohádkovosti. Postavy vodníků ovšem byly zachovány.

3.2 Lucerna z roku 1938

Druhé filmové zpracování *Lucerny* vyšlo těsně před druhou světovou válkou a Mnichovskou dohodou na podzim, přesněji 9. září roku 1938, k 20. výročí vzniku samostatné Československé republiky. Právě v tomto období nabýval film na hlubším významu díky zobrazení nepoddajnosti a odvahy postav ve filmu, nesl snímek symbol boje proti diktátu nacistického Německa.

Režie Karla Lamače neukázala mnoho nového oproti své první němé verzi. Ve třicátých letech 20. století se Lamač věnoval hlavně veselohernímu žánru, v tomto ohledu byla nová verze *Lucerny* v jeho tvorbě výjimkou. (Panorama českého filmu 2000, str. 41)

Ovšem kromě celkové lepší podoby snímku, díky lepší technice, si můžeme povšimnout změn hlavně v hereckém obsazení filmu. Mlynáře Libora na rozdíl od první verze nehrál Theodor Pištěk nýbrž Otomar Korbelář. Neznamená to, ale že Lamač Pištěka do filmu již neobsadil, Pištěk hrál roli vrchního. Z původního obsazení také zůstali představitelé vodníků v podobě Emany Fialy a Ference Futuristy, změnily se ale kostýmy vodníků, které byly propracovanější. Roli kněžny zde hrála Jarmila Kšírová a Haničku zahrála Jarmila Beránková. Karel Lamač už v tomto filmu nehrál, jeho roli učitelského mládence hrál František Voborský.

3.3 *Lucerna* z roku 1960

První televizní verze divadelní hry *Lucerna* měla svou premiéru na televizních obrazovkách o Vánocích roku 1960. Režii měl na starosti Jiří Bělka, přední televizní režisér své doby, průkopník dramatického vysílání v československé televizi. (Tomeš 1999, str. 72)

Jedním z velkých rozdílů od předešlých dvou filmových verzí *Lucerny* od Karla Lamače, je, že film se nenatáčel ve venkovních ateliérech, jak tomu bylo v první němé verzi, kde se natáčelo například v Kunratickém mlýně. Jednalo se o živé vysílání z televizního studia v Měšťanské besedě, vytvořením lyrické atmosféry se podařilo skvěle vystihnout pohádkový ráz díla. (Česká televize)⁸

Postavy dramatického díla dostaly nové obsazení. V hlavních rolích nalezneme Irenu Kačírkovou coby mladou kněžnu. Vodníky ztvárnila dvojice Zdeňka Štěpánka a Vlastimila Brodského. Ve filmu si zahrál i Jaroslav Marvan v roli vrchního. Z původního obsazení Karla Lamače najdeme v této televizní verzi herce Otomara Korbeláře, který ztvárnil postavu sekerníka Brahy. Postava Kláskové v podání J. Petrovické z mého pohledu postrádá komickou stránku postavy v porovnání s filmovou verzí z roku 1967.

V porovnání s knižní předlohou se tato verze také liší. Ve třetím dějství, kdy muzikanti narazí v lese na hejkala není ve filmu tato postava vůbec vyobrazena. Herecké podání postavy kněžny Irenou Kačírkovou ukazuje kněžnu spíše jako mladou, naivní slečnu, která chce najít lásku jako z románu, čímž se také film velmi liší od knižní předlohy. Ve filmu také chybí

⁸ Česká televize: *Lucerna* [online]. [cit. 2021-3-2]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1063978343-lucerna/>

nadpřirozené víly a magické prvky kouzelné lípy, z filmu není ani patrné, že Haničku schovala před vrchností právě ona lípa.

Rozdíl také nalezneme v délce televizní inscenace oproti filmovým verzím je delší. Filmové Lamačovi verzi mají 85minutovou stopáž, oproti tomu televizní má 109.

3.4 Lucerna z roku 1967

Poslední filmové zpracování *Lucerny* vzniklo roku 1967 opět v Československé televizi. Z mého pohledu nejzdařilejší filmová adaptace Jiráskovi hry. Dílo s úžasným filmovým obsazením v režii Františka Filipa, mělo svou premiéru na Štědrý večer 1967. O oblíbenosti této televizní verze svědčí i fakt, že se v reprízách často vrací na televizní obrazovky.

Herecké obsazení přivedlo na obrazovky skutečné poklady české kinematografie. Herci Radoslav Brzobohatý, Josef Kemr, Zdeněk Štěpánek, Vladimír Menšík, Iva Janžurová Jan Pivec a další patří mezi velmi uznávané české umělce. Jejich výkony řadí toto zpracování z mého pohledu na první příčku.

Pohádková atmosféra celého filmu je patrná na první pohled. Na rozdíl od verzí Karla Lamače zde nalezneme i nadpřirozené pohádkové postavy hejkala a lesních panen. Lesní panny ve chvíli nejvyšší nouze ukáží Haničce cestu do nitra staré lípy, která ukáže svou kouzelnou moc a skryje Haničku před pány ze zámku, kteří ji chtějí odvést. Můžeme zde tedy pozorovat sílu ženského rodu v přírodě.

Jedno z témat díla, role poddaných oproti své vrchnosti, je ve filmu skvěle zachyceno. Střet těchto dvou protipólů tvoří rekvizity lucerny jakožto symbol poddanství a lípa jako symbolu odboje, hrdosti a češství. O hlubším významu lucerny se divák dozvídá již na začátku filmu, kdy Hanička, v podání Jaroslavy Obermaierové, snese lucernu z pudy a babička, kterou ztvárnila Leopolda Dostálová, jí sdělí, jaké těžké břímě tato věc pro mlýn nese.

Filmové efekty a hudební doprovod, o který se postaral Jiří Srnka, dodávají filmu tajemnou a magickou atmosféru, která do pohádek bezpochyby patří. František Filipovský se ve filmu nesnažil nijak razantně měnit podobu Jiráskovy knižní verze, což filmu prospělo.

Závěr

Divadelní hra *Lucerna* měla v době svého vzniku přisuzovaný manifestační charakter, hlavně kvůli době, ve které vznikala. Na začátku 20. století byla velmi aktuální otázka národu, svobody a hrdosti, kterou hra obsahuje. Stala se ovšem dílem tak slavným a obdivovaným, že po boku děl Tylových a Smetanových je řazena do pokladnice české dramatické tvorby. Bez pochyby se dílo řadí mezi nejhranější česká dramata ve 20. století.

Cílem mé práce bylo interpretovat a analyzovat divadelní hru *Lucerna*. Zaměřila jsem se především na hlavní motivy díla a témata které *Lucerna* symbolizuje. Dále v práci zmiňuji divadelní, filmové i televizní verze Jiráskova díla. Pokusila jsem se vystihnout vývojové momenty, které hru doprovázely při jejím vzniku v době, kdy bylo téma nadvlády aristokracie a osamostatnění českého lidu velice aktuální, přes průběh nejvýznamnějších adaptací díla v následujících letech, především během období komunistického režimu v naší zemi a tehdejšího vnímání Aloise Jiráska jakožto autora, až po současnost. Má práce neobsahuje interpretace všech divadelních inscenací, neboť *Lucerna* byla nastudována v tolika verzích, v mnoha divadlech a spolcích po celé republice, že by nebylo možné popsat všechny proměny tohoto díla, proto jsem se v práci zaměřila především na literární a filmové, či televizní verze hry a snažila se je vzájemně porovnat.

Při psaní své bakalářské práce jsem čerpala z mnoha knižních publikací a tištěných periodik, která nabízela mnoho dobových recenzí a zdroj cenných informací k *Lucerně* i celkovému dílu Aloise Jiráska. Internetové zdroje poté nabídly široký rozsah informací například z Národního filmového archivu, k jednotlivým inscenacím.

Alois Jirásek je velká osobnost nejen literatury, ale i českých dějin, a proto i tato skutečnost mě inspirovala k tomu rozšířit povědomí o adaptacích jeho nejznámější divadelní hry.

Anotace

Jméno a příjmení:	Eva Koudelková
Katedra:	Český jazyk a literatura
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Jiráskova Lucerna
Název v angličtině:	Jirasek's play the Lantern
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá nejznámějším dramatem Aloise Jiráska Lucerna. Zaměřuje se na interpretaci a analýzu tohoto dramatického díla a srovnání jeho filmových verzí.
Klíčová slova:	Jirásek Alois, Lucerna, pohádkové drama, divadlo, film, hrdost, poddanství, český národ, realismus
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis deals with the most famous drama by Alois Jirasek Lucerna. It focuses on the interpretation and analysis of this dramatic work and a comparison of its film versions.
Klíčová slova v angličtině:	Jirasek Alois, The Lantern, fairy-tale drama, theater, film, pride, serfdom, Czech nation, realism
Přílohy vázané v práci:	portréty
Rozsah práce:	40 stran, 63 614 znaků
Jazyk práce:	český

Seznam použité literatury:

- BERNARD, Jan. Pavla FRÝDLOVÁ. *Malý labyrint filmu*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1988, 507 s.
- CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, Katedra teorie a kritiky, 2004. ISBN 80-7331-027-9.
- *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: ČSAV, 1992, **40**(1), s. 94. ISSN 0009-0468.
- FRÍČ, Jan. *Život a dílo Aloise Jiráska: k sedmdesátému výročí narozenin*. V Praze: Gustav Voleský, 1921, s. 90.
- HAMAN, Aleš. Prolegomena k parnasismu. *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: ČSAV, 04.2014, **62**(2), 215-237. ISSN 0009-0468.
- *Ivančický zpravodaj*. Ivančice: Městský úřad, 05.1990, **19**(5), s. 9.
- JIRÁSEK, Alois. *Lucerna: divadelní hra o čtyřech jednáních*. V Praze: J. Otto, 1905,
- JIRÁSEK, Alois. *Z mých pamětí, II: V Litomyšli*. Praha: J. Otto, 1913, s. 88.
- JIRÁSEK, Alois. *Z mých pamětí, [Sv.] 2: V Litomyšli*. V Praze: J. Otto, 1932, s. 96.
- KUJAL, Quido E. *Lucerna*. Český filmový zpravodaj 5, 1925, č. 47, s. 3.
- Kvapil, J.: *Úvahy o režii. Studie a články*. Divadelní ústav, Praha 1972.
- KVAPIL, Jaroslav. *O čem vím: sto kapitol o lidech a dějích z mého života*. Praha: Orbis, 1932, s. 388.
- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 7.
- LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 1998. Česká historie. ISBN 80-7106-308-8.
- MAŇÁKOVÁ, Marcela, ed. a MIKULÁŠEK, Alexej, ed. *Sborník Společnosti Aloise Jiráska. III*. Praha: Společnost Aloise Jiráska, 1998. 245s.

- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 123. ISBN 80-7185-669-X.
- MRAVCOVÁ, Marie. *Literatura ve filmu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990, 192 s. ISBN 80-702-3062-2.
- *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-54-7.
- POHORSKÝ, Miloš (ed.). *Dějiny české literatury*. 1. vyd. sv. 3, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, 631 s.
- *Pražská lidová revue: list věnovaný vzdělávání a kulturním potřebám lidu*. Praha: Josef Pávek, 12.1905, 1(11-12), s. 298.
- *Rozhledy: revue umělecká, politická a sociální*. Praha: [s.n.], 01.12.1905, 16(5), s. 127.
- *Světobzor: světová kronika současná slovem i obrazem: časopis pro zábavu i poučení*. Praha: J. Otto, 03.12.1925, 26(6), s. 106.
- ŠALDA, František Xaver. *Studie z české literatury*. Československý spisovatel, 1961, 252 s. Soubor díla F. X. Šaldy, 8.
- TOMEŠ, Josef, a kol. *Český biografický slovník XX. století : I. díl : A–J*. Praha ; Litomyšl: Paseka ; Petr Meissner, 1999. 634 s. ISBN 80-7185-245-7. S. 72.
- TUREČEK, Dalibor: *Pohádkové drama*, in Pavlovský, Petr a kol.: *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. Praha: Libri, 2004, s. 216.
- VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 110.

Ostatní zdroje:

- *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-1-14]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1830>
- *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-1-14]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1829>
- *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-2-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1858>
- *Archiv Národního divadla v Praze* [online]. [cit. 2021-2-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1860>
- *Česká televize: Lucerna* [online]. [cit. 2021-3-2]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1063978343-lucerna/>
- *Česká televize: Lucerna* [online]. [cit. 2021-3-3]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/134941-lucerna/26731002506/>
- *Filmový přehled: Lucerna* [online]. 2018 [cit. 2021-2-16]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395347/lucerna>
- *Lucerna: 1925. Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/5516-lucerna/prehled/>
- MAREČEK, Luboš. V Brně si posvětili na Lucernu. Příběh se umně vyhýbá divadelními kýči. *Lidovky* [online]. 5.1.2020 [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-v-brne-si-posvitili-na-lucernu-pribeh-se-umne-vyhyba-divadelnimi-kyci.A200103_112942_ln_kultura_jto?
- *Národní divadlo v Brně: Lucerna* [online]. [cit. 2021-2-16]. Dostupné z: <http://www.ndbrno.cz/cinohra/lucerna>

Seznam příloh

1. Lucerna - 17.11.1905, Jindřich Mošna (Vodník Michal), Rudolf Innemann (Vodník Ivan)
2. Lucerna - 13.05.1916, Anna Sedláčková (Mladá kněžna)
3. *Lucerna* snímek z roku 1925
4. Jaroslav Marvan ve snímku *Lucerna* z roku 1960
5. Televizní adaptace *Lucerny* z roku 1967 v hlavní roli s R. Brzobohatým

Příloha 1.

Lucerna - 17.11.1905, Jindřich Mošna (Vodník Michal), Rudolf Innemann (Vodník Ivan)⁹

⁹ Archiv Národního divadla v Praze [online]. [cit. 2021-1-14]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1829>

Příloha 2.

Lucerna - 13.05.1916, Anna Sedláčková (Mladá kněžna)¹⁰

¹⁰ Archiv Národního divadla v Praze [online]. [cit. 2021-1-14]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1830>

Příloha 3.
Lucerna snímek z roku 1925¹¹

¹¹ *Lucerna*: 1925. *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/5516-lucerna/prehled/>

Příloha 4.
Jaroslav Marvan ve snímku *Lucerna* z roku 1960¹²

¹² Česká televize: *Lucerna* [online]. [cit. 2021-3-2]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1063978343-lucerna/>

Příloha 5.

Televizní adaptace *Lucerna* z roku 1967 v hlavní roli s R. Brzobohatým¹³

¹³ Česká televize: *Lucerna* [online]. [cit. 2021-3-3]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/134941-lucerna/26731002506/>